

Novo tajne prominskih jama...

piše: Željko PRIMORAC

Tek što su završili „Dani pobijenih hercegovačkih franjevaca“, koji se održavaju svake godine od 4. do 7. veljače, iz Vicepostulature su nas obavijestili o još jednom značajnom otkriću. Naime, nakon godina prikupljanja materijala, svjedočenja direktnih svjedoka i njihovih potomaka i mukotrpnih istraživanja, Vicepostulatura je u općini Promina, blizu Oklaja (kod naselja Mratovo), locirala posljednje počivalište još trojice umorenih hercegovačkih mučenika.

Do sada je naporima Vicepostulature locirano posljednje počivalište 37 od 66 franjevaca Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja Blažene Djevice Marije, koji su zvjerski pobijeni nakon pada Hercegovine koncem Drugog svjetskoga rata. Najviše ih je stradalo nakon 7. veljače 1945., kada je pao Široki Brijeg. Iako je prvenstveni cilj Vicepostulature i fra Miljenka Stojića pronalazak posmrtnih ostataka i uzdizanje pobijenih hercegovačkih franjevaca na rang mučenika Katoličke crkve, istraživanja koja se provode prilikom potrage za posljednjim počivalištima franjevaca, uvijek nam iznova otkrivaju svu svirepost vremena u kojem su ti mučenici stradali.

Povijesni izvori bilježe stradanje svećenstva u Hercegovini od samog početka Drugog svjetskoga rata. Međutim, ostaje zabilježeno kako je pravi pokolj katoličkog svećenstva izvršen pred kraj 1944. i početkom 1945. za vrijeme i nakon okončavanja partizanskih akcija zauzimanja Hercegovine. Posebno je na udaru bio Široki Brijeg, samostan i Franjevačka klasična gimnazija u tom hercegovačkom gradiću...

Zatrovani sovjetskom literaturom

Možemo slobodno reći kako su franjevački samostan i njegova gimnazija bili duhovno i intelektualno središte Hrvata u Hercegovini. Osim obrazovanja i prosvjećivanja, samostan i gimnazija bili su snažni centri iz kojih se širila hrvatska nacionalna misao do svih krajeva Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Brojni polaznici ove gimnazije izrasli su u obrazovane i omiljene župnike koji su, u župama u koje su raspoređeni, negovali hrvatsku nacionalnu misao, jezik i kulturu.

Još u vrijeme Kraljevine Jugoslavije, Široki Brijeg je označen kao centar iz kojeg se širio otpor velikosrpskim planovima za Hercegovinu i Hrvatsku. Ogorčenost koju su prema franjevcima i Širokom Brijegu imale strukture velikosrpsstva iz vremena Kraljevine Jugoslavije, prenijela se i na ko-

Koja je bila uloga Mi u partizanskim likvi HERCEGOVAČKIH FRA

Povijesni izvori bilježe stradanje svećenstva u Hercegovini od samog početka Drugog svjetskoga rata. Međutim, ostaje zabilježeno kako je pravi pokolj katoličkog svećenstva izvršen pred kraj 1944. i početkom 1945. za vrijeme i nakon okončavanja partizanskih akcija zauzimanja Hercegovine. Posebno je na udaru bio Široki Brijeg, samostan i Franjevačka klasična gimnazija u tom hercegovačkom gradiću...

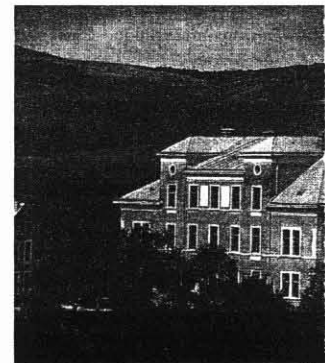
Odmah po zauzimanju samostana, strijeljano je metkom u potiljak i zatrpno u atomskom skloništu 12 fratara iz ovog samostana. Riječ je uglavnom o profesorima u klasičnoj gimnaziji i bogoslovima

munistički pokret i njihove ideologije. Zatrovani sovjetskom literaturom u kojoj je kler označen kao jedan od glavnih protivnika njihove vizije svijeta, komunistički pokret i njegove partizanske jedinice, prilikom zauzimanja Hercegovine pokazale su svu brutalnost ideološke indoktrinacije u praksi. Kada navedenoj indoktrinaciji dodamo i velikosrpsku mržnju prema franjevcima još iz vremena Kraljevine, te činjenicu kako su glavni zapovjednici „Mostarske operacije“ bili Srbi - kao po-

sljedicu imamo neviđena razaranja i pokolje.

Fotografije samostana, crkve i gimnazije snimljene nakon partizanskog zauzimanja Širokog Brijega, najbolje svjedoče o količini mržnje i bijesa iskaljenoj tokom bitke za taj grad. Odmah po zauzimanju samostana, strijeljano je metkom u potiljak i zatrpno u atomskom skloništu 12 fratara iz ovog samostana. Riječ je uglavnom o profesorima u klasičnoj gimnaziji i bogoslovima. Dan nakon masakra počela je golgota i za druge

širokobriješke franjevce koji su se sklonili iz samostana pred topničkom paljbom, a vratili su se u samostan nakon što su borbe prestale. Upravo u toj skupini franjevaca, koja je izbjegla prvi dan masakra u samostanu, sklonivši se u fra-

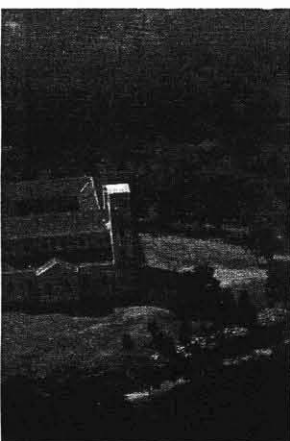
njevačku mlinicu na rijeci Lištici, treba tražiti imena trojice franjevaca pogubljenih i bačenih u mratovsku jamu kod Oklaja.

O ideološkoj pozadini obračuna s hercegovačkim franjevcima nakon Drugog svjetskoga rata, izla-

Komunistički pokret i njegove partizanske jedinice, prilikom zauzimanja Hercegovine pokazale su svu brutalnost ideološke indoktrinacije u praksi. Kada navedenoj indoktrinaciji dodamo i velikosrpsku mržnju prema franjevcima još iz vremena Kraljevine, te činjenicu kako su glavni zapovjednici 'Mostarske operacije' bili Srbi - kao posljednicu imamo neviđena razaranja i pokolje

ka Tripala dacijama NJEVACA?

Fotografije samostana, crkve i gimnazije snimljene nakon partizanskog zauzimanja Širokog Brijega, najbolje svjedoče o količini mržnje i bijesa iskaljenoj tokom bitke za taj grad

Nedavno otkrivena lokacija posljednjeg počivališta trojice hercegovačkih franjevaca potvrđuje tezu kako je franjevce do mratovske jame kod Oklaja vodio netko tko je jako dobro poznao područje Promine, ali i netko tko je imao autoritet na tom području i ono najvažnije - netko tko je imao dovoljno političke i vojne snage da zapovijedi likvidaciju skupine franjevaca

Glavni zapovjednik 'Mostarske operacije', u koju spada i bitka za Široki Brijeg, bio je Srbin, Petar Drapšin, no do danas ne znamo sa sigurnošću koja je bila uloga Milke Planinc, Mika Tripala ili Brune Vuletića u tim operacijama, ali i zločinima...

Novu dimenziju za istraživanje odgovornosti nekih od partizanskih zapovjednika, koji su postali visoki jugoslavenski državni dužnosnici, otvaraju lokacije pronađenih masovnih grobnica. Među njima i posmrtni ostaci pobijenih hercegovačkih franjevaca

gao sam prije nekoliko godina rad na spomenutom simpoziju. Rad pod naslovom „Ideološka podloga masovnih ubojstava Hrvata u Dalmaciji i zapadnoj Hercegovini za vrijeme i nakon Drugog svjetskoga rata“, jasno pokazuje kako su Crkva i hercegovački franjevci označeni za egzekuciju mnogo prije početka Drugog svjetskoga rata pod utjecajem sovjetske prakse i propagande.

Uloga M. Planinc, M. Tripala i B. Vuletića

No, jedan drugi aspekt navedenih likvidacija slabo je istražen, a posljednje lociranje posmrtnih ostataka trojice hercegovačkih franjevaca ponovno otvara pitanje odgovornosti partizanskih zapovjednika iz Dalmacije za likvidacije hercegovačkih franjevaca i civila nakon okončanja ratnih operacija. Iako smo već naglasili kako je glavni zapovjednik „Mostarske operacije“, u koju spada i bitka za Široki Brijeg, bio Srbin, i to Petar Drapšin, do danas nije do kraja razjašnjena uloga brojnih partizana s područja Dalmacije. Tako ne znamo sa sigurnošću koja je bila uloga Milke Planinc, Mika Tripala ili Brune Vuletića u navedenim operacijama, ali i zločinima koji su potom počinjeni. Do sadaje poznato da su navedeni tokom operacija o kojima smo pisali bili na - navedenom području...

Novu dimenziju za istraživanje odgovornosti nekih od partizanskih zapovjednika, koji su potom postali visoki jugoslavenski državni dužnosnici nakon rata, otvaraju lokacije na kojima su pronađene masovne grobnice. Među njima i posmrtni ostaci pobijenih hercegovačkih franjevaca. Naime, utvrđeno je kako su pojedini franjevci, zajedno s civilima, nakon pada Širokog Brijega i Mostara, odvedeni prema Dalmaciji. Egzekucije su

potom izvršene na skrovitim mjestima do kojih osobe koje ne poznaju teren, jako teško mogu doći.

Nedavno otkrivena lokacija posljednjeg počivališta trojice hercegovačkih franjevaca potvrđuje već iznesenu tezu kako su franjevce do mratovske jame kod Oklaja vodili ljudi koji su jako dobro poznavali to područje. Dakle, franjevce je na egzekuciju vodio netko tko je jako dobro poznao područje Promine, ali i netko tko je imao autoritet na navedenom području i ono najvažnije - netko tko je imao dovoljno političke i vojne snage da zapovijedi likvidaciju skupine franjevaca.

Cijelo vrijeme dok sam pripremo tekst, čitao literaturu i kontakti-

Dok sam pripremo tekst, čitao literaturu i kontaktirao izvore, pojavljivalo se jedno ime čiju bi ulogu u navedenim događajima želio raščistiti iz više razloga. Prema dostupnim podacima i izjavama sugovornika upućenih u ovu temu, osoba koja je jako dobro poznavala Prominu, pa i Mratovo i mratovsku jamu, a koja je imala dovoljno političke snage za okavku akciju, bio je ni više ni manje nego - Miko Tripalo...!

rao izvore, pojavljuje se jedno ime čiju bi ulogu u navedenim događajima želio raščistiti iz više razloga. Prema dostupnim podacima i izjavama sugovornika upućenih u ovu temu, osoba koja je jako dobro poznavala Prominu, pa i Mratovo i mratovsku jamu, a koja je imala dovoljno političke snage za okavku akciju, bio je ni više ni manje nego - Miko Tripalo...!

Jedan od prvaka Hrvatskog proljeća svoju karijeru je počeo kao tajnik Okružnog komiteta SKOJ-a Knin i kao član Okružnog komiteta KPH Knin. U srpnju 1944., Tripalo je izabran u jedinstveni narodnooslobodilački front za okrug Knin. Tripala za Prominu vežu i pregovori sa četnicima. Malo je poznato kako je upravo Tripalo, tijekom jeseni 1944., četnike s Promine uveo u partizanske jedinice. Upravo koncem 1944. i početkom 1945., bilježimo niz zborova i događaja na području Promine na kojima je nastupao Miko Tripalo.

Svjedočenje fra Miljenka Stojića

Povjesničar Zdravko Dizdar, koji vuče korijene s područja Promine, tvrdi kako je Tripalo na području Promine djelovao tri godine i kako nema čuke koju nije poznao. Sada je najvažnije pitanje - je li Tripalo znao za mratovsku jamu? Prema povijesnim izvorima, nakon okončavanja Kninske operacije - od 7. studenog 1944. do 9. prosinca 1944. - više stotina zarobljenih njemačkih i hrvatskih vojnika pobijeno je upravo na navedenoj jami. Pokolj ovih razmjera nije se mogao dogoditi bez znanja čovjeka koji je, kako tvrde izvori, poznao svaku čuku na području Promine...

Kako su hercegovački franjevci na navedenoj jami pobijeni dva mjeseca nakon što je na istom mje-

Novo tajne prominskih jama...

stu izvršen pokolj nad njemačkim i hrvatskim vojnicima, možemo sa sigurnošću tvrditi kako je lokacija jame bila poznata i tadašnjem visokom partijskom dužnosniku iz tog kraja - Miku Tripalu. No, je li Tripalo sudjelovao, posredno ili neposredno, u samoj likvidaciji hercegovačkih franjevačkih mučenika? Pitanje smo postavili čovjeku koji je najupućeniji u ovu problematiku, čovjeku koji slijedi i najsitniji trag kako bi došao do istine vezane za pobijene hercegovačke franjevce. Evo što nam je fra Miljenko Stojić izjavio o mogućoj ulozi Mika Tripala u stradanju ove skupine hercegovačkih franjevaca:

Franjevce je na egzekuciju vodio netko tko je jako dobro poznao područje Promine, pa i Mratovo i mratovsku jamu, a koja je imala dovoljno političke snage za takvu akciju, a to je bio je Miko Tripalo...!

„Želio bih najprije istaći da Vicepostulatura ne traži krvnike pobijenih hercegovačkih franjevaca, nego traži same žrtve. Tako je i u ovom slučaju. Međutim, uvijek se u takvim slučajevima neizostavno dođe i do povijesnog konteksta u kojemu se to dogodilo, tko je to napravio... Do sada, istina, neka prikupljena svjedočenja spominju Miku Tripala kao onoga tko je itekako sudjelovao u tim nesretnim događajima na jami Golubinka kraj Mratova, ali na povjesničarima je slijediti i taj i druge tragove da bi se na kraju otkrila prava istina...“

Svjedokinja posljednjeg počivališta franjevaca...

Kao što smo već utvrdili, nakon pada Širokog Brijega skupina zarobljenih franjevaca odvedena je prema Vrgorcu. U Kozici je dio zarobljenika upućen prema Makarskoj, a dio nastavio put dalje prema Zagvozdu. Danas s vrlo velikom sigurnošću možemo tvrditi kako je dio zarobljenika ubijen nad jednom jamom iznad Kozice, na Stazi prema Makarskoj. Drugi

su stradali u Zagvozdu, a posljednja skupina, čijom se sudbinom bavimo u ovom tekstu, umorena je na mratovskoj jami kod Oklaja. Iako su partizani likvidacije izvršili već u sumrak, iako su izabrali skrovito i teško pristupačno mjesto, pa čak i betonirali okno jame – tragovi su, ipak, ostali.

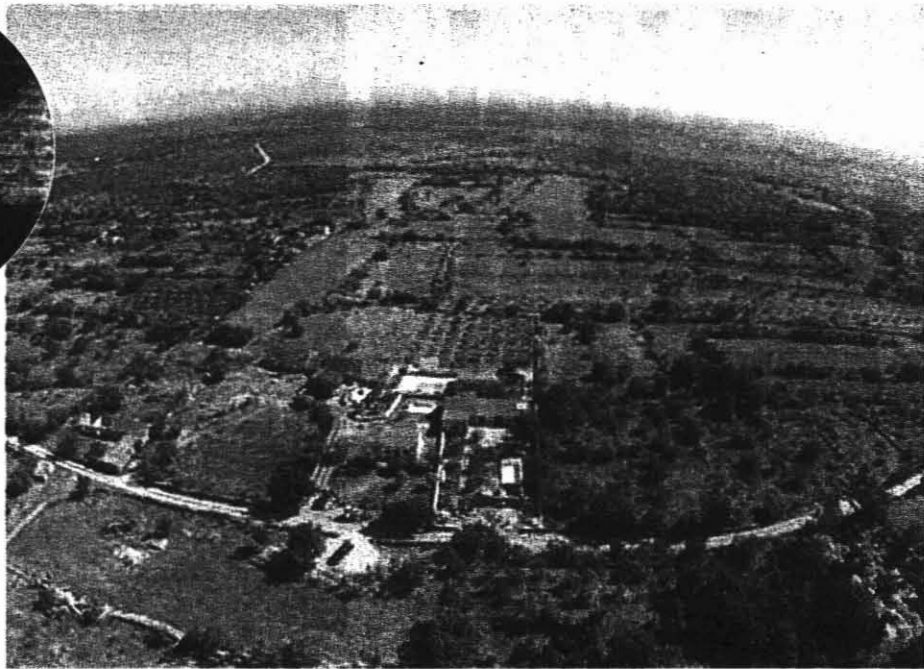
Naime, sam čin likvidacije pratila su dvije skrivene i preplašene pastirice koje su se skrile pod smreku preplašene zvukom partizanskih kamiona. One su pokupile i stvari koje su franjevci odbacili uz put dok su ih vodili prema gubilištu – pasiče, kape i papiriće s imenima. Upravo zahvaljujući

Nakon pada Širokog Brijega skupina zarobljenih franjevaca odvedena je prema Vrgorcu. Danas s vrlo velikom sigurnošću možemo tvrditi kako je dio zarobljenika ubijen nad jednom jamom iznad Kozice, na Stazi prema Makarskoj

Druga skupina zarobljenih franjevaca stradala je u Zagvozdu, a posljednja skupina, čijom se sudbinom bavimo u ovom tekstu, umorena je na mratovskoj jami kod Oklaja

„Do sada, istina, neka prikupljena svjedočenja spominju Miku Tripala kao onoga tko je itekako sudjelovao u tim nesretnim događajima na jami Golubinka kraj Mratova, ali na povjesničarima je slijediti i taj i druge tragove da bi se otkrila prava istina...“, kaže fra Miljenko Stojić

papirićima s imenima koje su franjevci odbacili, kako bi ostao neki trag o njihovu posljednjem počivalištu, danas sa sigurnošću znamo kako su nad mratovskom jamom pogubljeni dr. fra Radoslav Vukušić i dr. fra Fabijan Paponja.

Nazalost, od trećeg papirića ostala su samo slova fra ..... ić, tako da ne možemo sa sigurnošću utvrditi identitet trećeg likvidiranog franjevca, kao ni dviju časnih sestara, koje su prema izjavama svjedoka, također dovedene na jamu zajedno s franjevcima. Pastirice su predmete koje su odbacili franjevci odnijele na Visovac, gdje se

godinama, u strogoj tajnosti, služila misa za pobijene franjevce i redovnice.

I ustaše i partizani 'koristili' mratovsku jamu!

Prema dostupnim informacijama i izvorima, mratovsku jamu Golubinku prvi su počeli, kao gubilište, koristiti ustaše, koji su u lipnju 1941. nad njom pogubili 43 Srbina iz Knina. Stradali su bili istaknuti politički predstavnici srbijanskih stranaka iz vremena Kraljevine Jugoslavije, te pripadnici četničkog pokreta. Iako je poimenično utvrđen točan broj Srba koje su

Sada možemo sa sigurnošću tvrditi da je lokacija jame bila poznata tadašnjem visokom partijskom dužnosniku - Miku Tripalu. No, je li on sudjelovao, posredno ili neposredno, u likvidaciji hercegovačkih franjevačkih mučenika? Fra Miljenko Stojić kaže: „Do sada neka prikupljena svjedočenja spominju Miku Tripala kao onoga tko je itekako sudjelovao u tim nesretnim događajima na jami Golubinka kraj Mratova...“

ustaše ubili, to nije smetalo velikosrpskoj propagandi, koja je godinama tvrdila kako je nad Golubinkom pogubljeno čak 1500 Srba iz Knina i okolice. Licitacija s brojem pobijenih Srba nad Golubinkom posebno je bila aktivna pred Domovinski rat.

Godinama su nad Golubinkom organizirane komemoracije „nedužnim srpskim žrtvama“. Istodobno, nitko nikada niti jednom riječi nije spomenuo činjenicu kako je u tu istu Golubinku, koncem 1944., pobijeno i ubačeno više stotina hrvatskih i njemačkih vojnika koji su tamo dovedeni nakon pada Knina. Također, do današnjeg dana nitko niti jednom riječju, barem službeno, nije spomenuo hercegovačke franjevačke mučenike koji su svoj ovozemaljski put završili nad mračnim dubinama Golubinke... ■